

5. ТОПОЛОГІЯ ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ

Поняття й ознаки топології інтегральної мікросхеми

Топологія інтегральної мікросхеми¹ як особливий об'єкт правової охорони являє собою зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розташування сукупності елементів інтегральної мікросхеми і зв'язків між ними. Матеріальним носієм топології виступає кристал інтегральної мікросхеми, тобто частина напівпровідникової пластини, в об'ємі і на поверхні якої сформовані елементи напівпровідникової мікросхеми, міжелементні з'єднання і контактні площадки. Оскільки розробка топології вимагає значних інтелектуальних зусиль, великих витрат часу і використання дорогого устаткування, результати праці розробників потребують визнання і правової охорони. Це тим більш необхідно, що практично будь-яка топологія може бути швидко і відносно дешево скопійована зацікавленими особами.

Відповідно до Закону, правова охорона, надана дійсним законом, поширюється тільки на оригінальну топологію. Дане положення збігається з підходом до охорони топології в інших країнах, де вже прийняли аналогічні закони, а також цілком погоджується з Вашингтонським договором про інтелектуальну власність у відношенні інтегральних мікросхем 1989 р. За загальним правилом оригінальною є будь-яка топологія, створена в результаті творчої діяльності автора. При цьому топологія визнається оригінальною доти, доки не доведено зворотнє.

За прямою указівкою Закону про правову охорону топології, надана їм охорона не поширюється на ідеї, способи, системи, технологію чи закодовану інформацію, що можуть бути втілені в топології. Об'єктом охорони є лише сама топологічна схема, тобто взаємне розташування елементів напівпровідникової мікросхеми. Що стосується способів, які відносяться до технологічного процесу виготовлення інтегральної мікросхеми, конструкції кристалів ІМС та інших технічних рішень, то вони, за наявності встановлених законом критеріїв, можуть стати об'єктами охорони патентного права.

Відповідно до загального правила положення нового закону поширюються на відносини, пов'язані з топологіями інтегральних мікросхем, використання яких у комерційних цілях почалося після введення в дію

---

¹ У подальшому – топологія або топологія ІМС.

закону. Однак у відношенні новітніх топологій встановлене особливе правило, покликане певною мірою забезпечити права їхніх творців. Якщо такі топології зареєстровані в Українському агентстві з правової охорони програм для ЕОМ, баз даних і топології інтегральних мікросхем (далі – Агентство) протягом двох років з дати їхнього першого використання в комерційних цілях, новий закон застосовується до правовідносин, що виникли після введення його в дію. Іншими словами, за використання таких топології після вступу в чинність Закону необхідно платити, а з моменту реєстрації топології в Агентстві – не тільки платити, але і отримати згоду правовласника на її використання.

Суб'єкти права на топологію інтегральної мікросхеми

Суб'єктами прав на топологію ІМС є автори, їхні спадкоємці, а також будь-які фізичні чи юридичні особи, що володіють винятковими майновими правами, отриманими в силу закону чи договору. Автором топології визнається особа, у результаті творчої діяльності якої цю топологію було створено. Відповідно до Закону про правову охорону топології автором може бути лише фізична особа, безпосередніми творчими зусиллями якої топологію створено. Юридична особа прав авторства ні за яких обставин не здобуває і може виступати лише власником прав на її використання. Неодмінною умовою виникнення співавторства на топологію є внесення розроблювачем особистого творчого внеску в її створення. Тому особи, що зробили автору тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу або сприяли оформленню права на топологію чи на використання топології, на співавторство претендувати не можуть.

У випадку, якщо топологія створена в порядку виконання службових обов'язків або за завданням роботодавця, що і має місце в переважній більшості випадків, суб'єктом права на топологію за загальним правилом стає роботодавець. Аналогічним чином вирішене і питання щодо топології, створеної автором за договором із замовником, що не є його роботодавцем. Питання про те, яка робота повинна вважатися виконаною в рамках службового завдання, у відношенні топології зважується так само, як і патентним правом. Слід, однак, мати на увазі, що й у тих випадках, коли розробка була визнана службовою, її автором за законодавством буде вважатися безпосередній розроблювач, а не його роботодавець.

Після смерті автора суб'єктом прав на топологію стають його спадкоємці. Але до спадкоємців переходять не усі права автора, а лише ті, що носять майновий характер.

Промислова власність

Реєстрація топології інтегральної мікросхеми і повідомлення про права

Топологія реєструється за бажанням автора чи іншого правовласника. Реєструючи нову топологію в спеціальному державному органі, автор чи інший правовласник не тільки привселюдно заявляє про свої права на досягнутий творчий результат, але й офіційно засвідчує ті ознаки, що відрізняють його топологію від уже відомих. У зв'язку з тим, що виключне право на використання топології діє протягом установленого законом терміну (10 років), реєстрація топології служить досить надійною відомою датою для обчислення зазначеного терміну.

Реєстрація топології здійснюється на основі явочної системи, тобто без перевірки її оригінальності, що передбачається присутньою. Однак Закон про правову охорону топології встановлює, що заявка на реєстрацію може бути подана в термін, що не перевищує двох років з дати першого використання топології, якщо воно мало місце. Пропуск заявником зазначеного терміну може служити підставою для відмови в реєстрації.

За здійснення дій, пов'язаних з офіційною реєстрацією топології ІМС, стягуються реєстраційні збори, встановлені Положенням про реєстраційні збори за офіційну реєстрацію програм для ЕОМ, баз даних і топології інтегральних мікросхем, затвердженим постановою Кабінету Міністрів.

Досить розповсюдженою мірою захисту топології, що носить технічний характер, є введення в топологію різного роду «пасток» у вигляді надлишкових, не приєднаних елементів, ініціалів розроблювача тощо. Присутність таких ідентифікуючих ознак у топології кристала відповідає, як правило, досить наочно доводить факт неправомірного запозичення чужої топології.

Іншою мірою, що носить юридичний характер, служить розташування на топології чи на виробі, що включає топологію, попереджувального маркування. Повідомлення про це здійснюється у вигляді прописної букви Т («Т», (Т), Т, Т'), дати початку дії виключного права на використання топології та інформації, що дозволяє ідентифікувати правовласника.

Відповідно до Закону про правову охорону топології автор чи інший правовласник може просити правову охорону топології в закордонних країнах. Витрати, пов'язані з одержанням правової охорони топології в закордонних країнах, несе особа, що просить такої охорони, чи за згодою з ним інша фізична чи юридична особа.

Права авторів топології інтегральних мікросхем та інших правочасників

У результаті створення оригінальної топології її автор, а в передбачених законом чи договором випадках і інші особи, зокрема, роботодавці і замовники, здобувають ряд суб'єктивних цивільних прав. Так само як в авторському і патентному праві, зазначені права поділяються на особисті немайнові і майнові. Серед особистих немайнових прав Закон про правову охорону топології прямо називає лише право авторства, яким наділяється безпосередній творець оригінальної топології. Дане право носить абсолютний характер і неподільне від особистості автора. Договір, що передбачає поступку чи відмову від права авторства, відповідно до законодавства є недійсним і не породжує ніяких юридичних наслідків. Право авторства діє протягом усього життя творця топології.

На відміну від добутоків науки, літератури і мистецтва, що вважаються неповторними творчими досягненнями, топологія може бути повторена у всіх своїх істотних ознаках іншими особами, не знайомими з результатами первісних розроблювачів. У патентному праві, де також можлива подібна ситуація, охоронюване законом право авторства визнається за тим розроблювачем, що першим досяг патентоспроможного результату і подбав про юридичне закріплення свого пріоритету. У законодавстві про охорону топології інтегральних мікросхем поняття пріоритету відсутнє.

Крім права авторства до числа особистих немайнових прав творця топології варто віднести право на авторське ім'я. Зокрема, ім'я дійсного творця топології у відповідності зі ст. 9 закону повинне бути зазначене в заявці на офіційну реєстрацію топології, якщо тільки він не відмовився бути згаданим у якості такого. За бажанням автора його ім'я вказується й у числі відомостей, які друкуються в офіційному бюлетені Агентства. Право на ім'я, як і право авторства, з яким воно нерозривно зв'язано, не може відчужуватися, носить абсолютний характер і охороняється безстроково.

Правами на реєстрацію топології в Агентстві і застосування попереджувального маркування, що розглядалися в попередньому параграфі, користуються не тільки автори, але й інші правочасники. Аналогічно обстоїть справа і з основним майновим правом – виключним правом на використання топології. Сутність права на використання складається у винятковій можливості правочасника на свій розсуд виготовляти, застосовувати і поширювати приналежну йому топологію всіма доступними способами і засобами. Іншою, негативною стороною

Промислова власність

зазначеного права є накладення на третіх осіб заборони здійснювати подібні дії без відповідного дозволу правовласника.

Виключне право на використання топології носить терміновий характер. Закон про правову охорону топології обмежує термін його дії десятима роками, що відповідає сформованій міжнародній практиці. Початок терміну дії права на використання топології визначається за більш ранньою з наступних дат:

а) за датою першого використання топології, під якою мається на увазі найбільш рання документально зафіксована дата введення в господарський оборот де-небудь у світі цієї топології чи інтегральної мікросхеми з цією топологією;

б) за датою реєстрації топології в Агентстві.

З приведеного правила є, однак, одне виключення. У випадку появи ідентичної оригінальної топології, незалежно створеної іншим автором, початковий момент дії права на її використання визначається за датою початку використання чи реєстрації раніше створеної топології. Іншими словами, загальний термін дії права на використання такої топології не може перевищувати десяти років.

У тих випадках, коли право на використання топології належить не авторові, а роботодавцю, автор (у випадку смерті автора – його спадкоємець) має право на одержання винагороди. На відміну від Патентного закону, Закон про правову охорону топології не містить яких-небудь указівок щодо мінімального чи хоча б орієнтовного розміру належної автору винагороди.

Закон не тільки гарантує автору топології чи іншому правовласнику право використовувати топологію у власній сфері, але і надає можливість повної чи часткової передачі прав на її використання іншим фізичним чи юридичним особам.

Якщо права на топологію належать декільком авторам або іншим правовласникам, порядок користування правами визначається договором між ними. Закон, однак, не містить ніяких указівок щодо того, як бути в тій ситуації, коли угода сторін не може бути досягнутою. Мова йде про те, що в даному випадку за аналогією закону може бути застосовано статтю Патентного закону, в якій зазначено, що за відсутності угоди між правовласниками кожний з них може використовувати охоронюваний об'єкт на свій розсуд, але не вправі надавати на нього ліцензію чи уступити патент будь-якій особі без згоди інших власників.

Закріплюючи за автором топології чи іншими правовласниками виключне право на її використання, закон установлює ряд вилучень зі сфери цього права. Така ситуація виникає, наприклад, при використанні

Казарєзов А. Я., Галь А. Ф.

топології у виробках, придбаних у третіх осіб, коли покупець не мав ніяких підстав думати, що здобуває контрафактний товар. Невинний порушник може посилатися у виправдання своїх дій на відсутність на топології чи виробі, що включає топологію, попереджувального маркування; на те, що топологія не зареєстрована в Агентстві і, отже, не опубліковано відомостей про її охорону тощо.

Другим вилученням зі сфери виключного права на використання топології є використання топології в особистих цілях без отримання прибутку.

Наступний випадок вільного використання топології складається в поширенні інтегральних мікросхем з охоронюваною топологією, введених у господарський оборот законним шляхом.

Не визнаються порушенням виключного права на використання топології дії з використання ідентичної оригінальної топології, незалежно створеної іншим автором. Важливо відзначити, що законодавство не передбачає можливості видачі зацікавленим особам яких-небудь примусових ліцензій на використання охоронюваної законом топології.